

Christina Nack

Cultura viței-de-vie în gospodărie

Oradea, 2012

Despre vița-de-vie _____	4
Vița-de-vie în mitologie _____	6
Războiul și atacul filoxerei _____	9
Vița-de-vie în habitatul natural _____	12
Caracteristicile morfologice ale viței-de-vie _____	14
Struguri de masă _____	18
Din import sau din surse proprii? _____	20
Soiuri rezistente de struguri _____	23
Cultivarea viței-de-vie în gospodărie _____	28
Alegerea soiurilor _____	30
Plantarea viței-de-vie _____	34
Lucrările solului _____	36
Completarea substanțelor nutritive _____	42
Lucrările de tăiere la vița-de-vie _____	45
Locul viței-de-vie în grădină _____	49
Vița-de-vie, ca plantă cățărătoare _____	51

Protecția viței-de-vie _____	54
Prevenirea este mai ușoară decât combaterea _____	56
Farmacia naturii _____	57
Dușmanii naturali _____	60
Micoze din Europa _____	62
Micoze „importate” _____	64
Dăunătorii viței-de-vie _____	67
Utilizarea și prelucrarea strugurilor _____	72
Recoltarea strugurilor _____	74
Calitățile strugurilor și efectele lor benefice asupra organismului _____	76
Strugurii în bucătărie _____	79
Rețete _____	83

Despre vița-de-vie

Înainte de a planta vița-de-vie în grădina de lângă casă este indicat să se cunoască proveniența și natura acesteia. Cu cât sunt mai vaste cunoștințele noastre despre vița-de-vie, cu atât mai ușor se pot asigura condițiile optime de cultură necesare acestei specii.

De peste 80 de milioane de ani – cu mult înainte de apariția omului pe Pământ – în păduri creșteau nestingerite plante târătoare aparținând genului *Vitis*, care sunt rudele îndepărtate ale viței-de-vie (*Vitis vinifera*) cultivate în zilele noastre. Creșterea luxuriantă și necontrolată a viței-de-vie din flora spontană a fost stopată în urmă cu 8000-12000 de ani, când primii oameni au trecut de la stadiul de vânători la cel de agricultori și au început să defrișeze pădurile, pentru a obține terenuri arabile necesare practicării agriculturii.

Vița-de-vie în mitologie

Există multe aforisme, poezii, cântece și povestiri care dovedesc că timp de mii de ani, vinul a fost muza poezilor. Atunci când este vorba de vin, în cele mai multe cazuri vorbele înțelepților arată cât de apropiată este granița dintre plăcere și deprimare. Înțelepții oscilează între cele două definiții ale vinului: între punctul de vedere al civilizației romane, „In vino veritas” („Adevărul este în vin”), și cugetarea din Talmud conform căreia „Vinul este licoarea care duce la păcat; cine se

complace în păcat nu devine înțelept”.

„Trei struguri rodesc pe butucul viței-de-vie: primul strugure aduce buna dispoziție, al doilea aduce euforia, iar al treilea strugure aduce păcatul”, a definit în antichitate filozoful grec Epiktetos (60-120 d.Hr.) caracterul și efectul contradictoriu al vinului.

Simbolul vieții

Nu există o altă plantă de cultură care, asemenea viței-de-vie, să fi inspirat omenirea. Începând cu marile civilizații ale antichității și până în prezent, vița-de-vie este considerată simbolul vieții și al fertilității. Planta

în sine, strugurii și vinul obținut din aceștia prezintă calități extraordinare, fantastice, dar în același timp constituie și obiectul unor opinii contradictorii, legate mai ales de efectul lor asupra oamenilor din epoci complet diferite. Viața unui butuc de vița-de-vie este lungă, 150 de ani, cu mult mai lungă decât cea a omului, bobul de strugure este considerat cel mai dulce dintre toate fructele, iar mustul obținut din struguri oferă trupului și sufletului plăcerea cea mai senzuală și mai sănătoasă din toate plăcerile care există. Din nefericire, omul este întotdeauna tentat să cadă în extreme. Astfel, consumul în exces al strugurilor provoacă indigestii, iar consumul exagerat al vinului duce la mahmureală. Întotdeauna, indiferent de epocă, timp sau civilizație, în centrul atenției trebuie să fie butucul de vița-de-vie, necesitățile sale, faptul că acesta suferă dacă nu este tratat cu respectul și considerația cuvenite.

Noe, primul cultivator al viței-de-vie

Grecii antici îl considerau pe Dionisos zeul viilor, strugurilor, vinului, al fertilității și extazului. De la greci, Dionisos a fost preluat de romani, cu toate atribu-

Începuturile

În urmă cu aproape zece mii de ani, egiptenii au obținut pentru prima dată must din boabele de struguri prin presare. În acele vremuri recoltarea strugurilor se făcea de pe plante înalte, fragile. Astfel a început povestea viței-de-vie cultivate pentru obținerea vinului, *Vitis vinifera*. Mai târziu, în urma repetatelor procese de selecție, din *Vitis vinifera* s-au obținut două sub-specii: *Vitis vinifera sylvestris*, care înseamnă „sălbatică”, respectiv *Vitis vinifera sativa*, care semnifică „vița-de-vie cultivată”.

țiile pe care le avea acesta în Pantheonul grecesc, dar cu numele schimbat în Bacchus. Sărbătorile organizate în cinstea lui Dionisos în Grecia Antică și mai târziu în cinstea lui Bacchus în Imperiul Roman se transformau de cele mai multe ori în orgii decadente. Biblia, cartea de căpătâi a creștinătății, subliniază și ea granița subțire existentă între efectul pozitiv și cel negativ al vinului asupra ființei umane. După potop, când Pământul era pustiu și gol, prima plantă sădită de Noe, care este considerat cel dintâi agricultor

Presă de struguri din evul mediu

al lumii, a fost vița-de-vie. Din strugurii acesteia Noe a făcut vin, a băut vinul fără măsură, s-a îmbătat și a adormit în mijlocul cortului lui, unde a fost găsit și văzut gol de fiul său Ham, care le-a povestit și celorlalți doi frați întâmplarea. Astfel a ajuns Noe să fie batjocorit de propriul fiu, după cum este descrisă scena în Vechiul Testament. În Noul Testament, apostolul Pavel îi ceartă pe Corintieni deoarece aceștia s-au îmbătat cu vinul de la împărțășanie. În credința creștină, în cadrul împărțășaniei, când preotul spune „Trupul și sângele lui Isus”, vinul este cel ce reprezintă sângele lui Isus Hristos.

Vița-de-vie, plantă de cultură ancestrală

Cultivarea viței-de-vie, obținerea de diferite soiuri, precum și selecția acestora au început în Mesopotamia în urmă cu peste opt mii de ani. În urma războaielor purtate și a schimburilor existente între popoarele antice, vița-de-vie a ajuns în Asia Mică, de unde cu ajutorul fenicienilor și egiptenilor a ajuns la greci și la romani. Primele experimente reușite cunoscute privind presarea strugurilor și obținerea vinului se datorează grecilor antici. Aceștia au implementat și folosit, mai ales datorită lipsei arborilor potriviți, parii pentru

susținerea viței-de-vie. Filozoful atenian Platon descria în urmă cu 2500 de ani efectul tămăduitor al vinului și, datorită „efectului de destindere” al acestuia, îl recomanda în special bărbaților în vârstă. Din acele vremuri datează și cuvântul „simpozion”, care la grecii antici reprezenta o discuție elevată, de un nivel mai înalt, asociată cu consumarea de alimente și băutură.

La noi în țară, regiunile viticole sunt continuatoarele unei tradiții îndelungate a culturii viței-de-vie, și se mândresc cu asta. De exemplu, Scythia Minor, denumirea antică a Dobrogei, era cunoscută pentru cultivarea viței-de-vie încă din antichitate, vinul obținut aici fiind unul dintre produsele care constituiau obiectul schimburilor comerciale dintre populația autohtonă – tracii – și coloniile grecești de pe malul Mării Negre. Mărturii scrise despre tradiția producerii vinului în Dobrogea au fost lăsate și de faimosul poet latin Ovidiu (Publius Ovidius Naso, 43 î.Hr.-17 d.Hr.), care a trăit în cetatea Tomis, situată pe malul Mării Negre, între anii 9 -17 d.Hr., fiind exilat aici de împăratul roman Augustus.

Inamicul necunoscut

Vița-de-vie cultivată, *Vitis vinifera*, creată în urma numeroaselor selecții de către viticultorii europeni, a ajuns în pragul distrugerii și dispariției doar în câteva decenii. În evoluția sa milenară, vița-de-vie nu a avut ocazia să întâlnească dăunătorul american, astfel încât nu și-a dezvoltat încă modalitate proprie de apărare.

Cadou de la cuceritori

Datorită romanilor, vița-de-vie a ajuns, de pe țărmurile Mării Mediterane, în Europa Centrală, prin trecătorile Alpilor. De cuceritorii romani ne amintesc denumirile viței-de-vie și vinului, utilizate de aceștia, și care s-au păstrat aproape în toate limbile europene: cuvintele *wein*, *vin*, *vino* și *wine* provin toate din limba latină. Cezar, când își trimitea legiunile în campaniile de cucerire, pe lângă hrană, dacă avea posibilitatea, le asigura zilnic soldaților săi și câte un litru de vin. Pentru acele vremuri vinul era băutura cea mai potrivită și din punct de vedere igienic. Documentele scrise păstrate nu fac referiri și la efectul vinului asupra moralului soldaților.

Vin pentru toți

În condițiile precare de igienă din Evul Mediu, vinul a devenit băutura cea mai recomandată și mai utilizată, deoarece față de apă, care era foarte des contaminată, acesta prezenta un pericol mai mic de infectare și, în plus, nu îngheța în cursul iernii. În secolul al XVI-lea, datorită cuceritorilor europeni, vinul a ajuns și în coloniile din America de Sud, în Africa, Australia și Noua Zeelandă. În regiunile estice ale Europei și în Asia se acordă o importanță mai scăzută cultivării viței-de-vie și mai ales vinului, chiar și în zilele noastre, datorită unor motive ce țin de istoria zonei,

culturii țărilor respective sau religiei.

Războiul și atacul filoxerei

În Europa, cultivarea viței-de-vie și obținerea vinului au ajuns la apogeu înainte de războiul de treizeci de ani (1618-1648), după care a urmat o perioadă de incertitudine și nesiguranță. În urma distrugerii unui număr mare de mănăstiri în timpul războaielor religioase, a scăzut semnificativ suprafața cultivată cu viță-de-vie, iar ca băătură pentru consumul zilnic vinul a fost înlocuit din ce în ce mai

Hibridi de rău augur

În urma șocului declanșat de atacul filoxerei, amelioratorii francezi au început cercetările în urmă cu 150 de ani, în căutarea unei soluții constând în încrucișarea soiurilor americane cu cele europene. Deși acești primi hibridi obținuți rezistau cu succes dăunătorului provenit din America, gustul strugurilor lăsa mult de dorit și nu era pe placul europenilor exigenți. Acești hibridi există și acum, pe suprafețe restrânse, mai ales în țările din Estul Europei, dar vinul obținut din ei nu se mai folosește pentru comercializare. În țări ca Germania, Austria și Italia s-a interzis cultivarea acestora înainte de al doilea război mondial, iar în restul țărilor europene cultivatoare de viță-de-vie, imediat după terminarea războiului. Uniunea Europeană interzice de asemenea cultivarea și înmulțirea acestor hibridi în țările membre. În final, soluția cea mai potrivită pentru combaterea filoxerei s-a dovedit a fi combinația între altoire și utilizarea substanțelor chimice adecvate.

mult cu berea, precum și cu băuturi de modă nouă aduse din colonii, precum ceaiul și cafeaua.

Filoxera

Atacul filoxerei – a doua criză în cultura viței-de-vie, și poate cea mai mare – a afectat culturile de viță-de-vie din Europa în secolul al XIX-lea. De această criză, de acest atac, este răspunzător păduchele rădăcinilor, ajuns pe continentul nostru din America. Filoxera – denumirea provine din grecescul *phyllo* („frunză”) și *xeros* („uscat”) – este o insectă abia vizibilă care, pentru a trăi, înțeapă rădăcinile viței-de-vie pentru a-și extrage seva din ele. În locul înțepăturilor se formează niște umflături care împiedică trecerea sevei spre frunze, provocând în același timp și distrugerea rădăcinilor. Prima dată, atacul produs de rudele americane ale păduchilor de frunze autohtoni a fost semnalat la Londra, apoi în Franța, după care s-a răspândit foarte repede în toate regiunile cultivatoare de viță-de-vie ale Europei. Soiurile europene erau total nepregătite față de dăunătorul american. N-a existat niciun soi european care să prezinte măcar o rezistență minimă la

acest dăunător. Numai în Franța acest dăunător a distrus o suprafață de 2,5 milioane hectare de cultură de viță-de-vie. În România, conform informațiilor din acele vremuri, din soiurile autohtone de struguri au supraviețuit maxim 5%. În afară de filoxeră, din America de Nord s-au mai adus în Europa fâinarea viței-de-vie (*Uncinula necator*), precum și mana sau peronospora (*Plasmopara viticola*). Asemeni filoxerei, și aceste două micoze s-au răspândit la fel de repede în podgoriile europene.

Primele experimente pentru combatere

Pentru combaterea atacului ciupercilor la vița-de-vie s-au făcut inițial tratamente cu produse pe bază de nicotină și arsen, dar rezultatele obținute au fost modeste. Asta până când s-a descoperit efectul produselor cu conținut de cupru, în primul rând cel al zemei bordeleze.

Filoxera însă părea un caz mai complicat. În Germania, acești dăunători minusculi au fost observați pentru prima dată în anul 1874, în sol și deasupra solului. Femelele sunt de dimensiuni mai mari, au 1 mm, iar masculii sunt mai mici.

La fel ca în toate regiunile Europei unde se cultiva vița-de-vie, și în Germania acest dăunător s-a răspândit foarte repede. Cancelarul Germaniei din acele vremuri, Otto von Bismarck, a înființat o comisie a filoxerei. Prin introducerea în cultură a soiurilor americane, rezistente la filoxeră, această comisie a îmbogățit bazele culturii viței-de-vie în Europa. Din această perioadă datează și descoperirea altoirii viței-de-vie. Unii dintre portaltoi utilizați în acea perioadă se mai folosesc și în zilele noastre (de exemplu Teleki-Kober 5 BB și Teleki-Kober 125 AA), creați de viticultorii Franz Kober și Teleki Zsigmond. Evoluția viței-de-vie americane s-a realizat în prezența filoxerei (a păduchelului de rădăcină). Ca urmare a acestui fapt, vița-de-vie americană și-a dezvoltat o rezistență genetică față de acest dăunător, iar datorită acestui fenomen ea se poate dezvolta și în prezența lui. În cazul viței-de-vie altoite, altoiul european practicat pe portaltoiul american beneficiază de protecția oferită de rădăcina americană, adică chiar dacă rădăcina portaltoiului american este atacată de filoxeră, aceasta rezistă și planta nu piere. În România filoxera